

İzmir Ekonomik Profili 2006 (I)

Ahmet KARAYİĞİT

Kentimiz; dört mevsimin yaşandığı yumuşak iklimi, geniş bir körfeze sahip bir kıyı kenti olması, verimli toprakları gibi sebeplerle tarihten bugüne pek çok toplumun uğrak yeri olmuş ve zengin bir kültür oluşturmuştur.

Nitelikli işgücü, ham ve ara mamul madde kaynakları ile iç ve dış pazarlara yakınlığı, kişi başına düşen nispi gelirin yüksek olması v.b. özellikleri ile yerli ve yabancı pek çok yatırımcıyı kendisine çekmiş ve çekmeye devam etmektedir.

Anadolu, Uzak ve Ortadoğu'dan gelen ürünlerin ticaretini yapan İzmir; 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa'nın yeni gelişen sanayi nüfusu ve şehirlerince talep edilen ve Gediz, Küçük ve Büyük Menderes Havzalarında üretilen tarım ürünlerini pazarlar duruma gelmiştir.

Yoğun ticari faaliyetler sonucunda bankacılık, sigortacılık, nakliyecilik, postacılık, konsolosluk gibi hizmetler oluşurken; Manisa (Saruhan) Sancağına bağlı olarak İzmir, Osmanlı'nın en fazla gelir elde ettiği sancakların başında gelmekteydi.

Liman kenti olması nedeni ile daha çok dış ticaret merkezi olma niteliği taşıyan İzmir'de sınıai faaliyetler de yerini bulmaktadır. Avrupa'nın gerçekleştirdiği sanayi devrimi karşısında gerekli devinimi sağlayamayan Osmanlı İmparatorluğu'nda öncelikle İzmir'in bir takım çabalara girmekte olduğu görülmektedir.

I. Türkiye İktisat Kongresi ile birlikte İzmir'de yatırımlara hız verilmiş ve kamu desteği ile bölgesel kalkınma yolunda önemli adımlar atılmıştır.

Kentin ekonomik dinamizminin farkında olan Atatürk, ilk İktisat Kongresini İzmir'de düzenleyerek, hem ülkenin ekonomi politikalarını kentimizde belirlemiş, hem de İzmir için bir rota çizmiştir.

Böylelikle İzmir, Cumhuriyetle birlikte pek çok sanayi kuruluşuna ev sahipliği yapan bir kent konumuna bürünmüştür.

Ancak İzmir'in 1980'li yıllarda gerçekleşemeyen bir takım yatırımlar neticesinde bir durgunluk dönemine girdiğini görüyoruz. Halen liman, şehirlerarası ulaşım, enerji gibi temel sorunları çözülemeyen kentimiz, küresel ve ulusal çaptaki rakipleriyle uğraş vermeye devam etmektedir.

Yine de, değişim rüzgârlarının çok sert estiği ve rekabetin alabildiğine güçleştiği bu ortamda İzmir; tarihinden gelen misyonu, sahip olduğu potansiyeli, rekabetçi ve girişimci ruhu ile bir dünya kenti olma iddiasını sürdürmektedir.

İzmir'in ülke ekonomisindeki yerini anlayabilmek için kent ile ilgili bazı makro ekonomik rakamlara bir göz atmamız yararlı olacaktır.

İzmir, 2001 GSYİH⁴ cari rakamlarına göre 13.4 Katrilyon TL. değer ve % 7.6 oran ile Türkiye içinde 3. konumdadır.

TÜİK 2000 nüfus sayımına göre 3.387.908 nüfusa sahip bir kent olan İzmir'de 2001 GSYİH rakamlarına göre hesaplanan kişi başına milli gelir 3.215 dolardır. İzmir bu rakam ile Türkiye'de 6. sırada bulunmaktadır.

İzmir; 2005 yılında 10 Milyar YTL vergi ödeyerek, ülke vergi gelirinin % 9.3'ünü karşılamıştır.

2005 yılı rakamlarına göre ülke ihracatının % 17.4'ünü, ithalatının % 12.5'ini gerçekleştirmiştir.

4 adet limanı, 1 havaalanı, gerek şehir içindeki hatları gerekse Türkiye'nin dört bir yanına bağlantıları olan tren yolları sayesinde dünyanın istenilen bölgesine ulaşım ve taşıma imkânları mevcuttur.

Tarihi eserleri ile kültür ve inanç turizmine, gündün güne gelişen tesisleri ile dinlenme, eğlenme ve spor turizmine ev sahipliği yapan bir konumdadır.

Termal enerji, güneş ve rüzgar enerjisi gibi doğa ile dost enerji kaynakları yönünden de kayda değer bir potansiyele sahiptir.

İzmir'de Ege, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü olmak üzere üç devlet üniversitesi bulunmaktadır.

Odamızın öncülüğünde kurulan İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Yaşar Üniversitesi ile birlikte üniversite sayısı beşi bulmaktadır.

Bu genel bilgilerden sonra kentimiz ile ilgili olarak öne çıkan bazı unsurları daha detaylı olarak irdeleyelim.

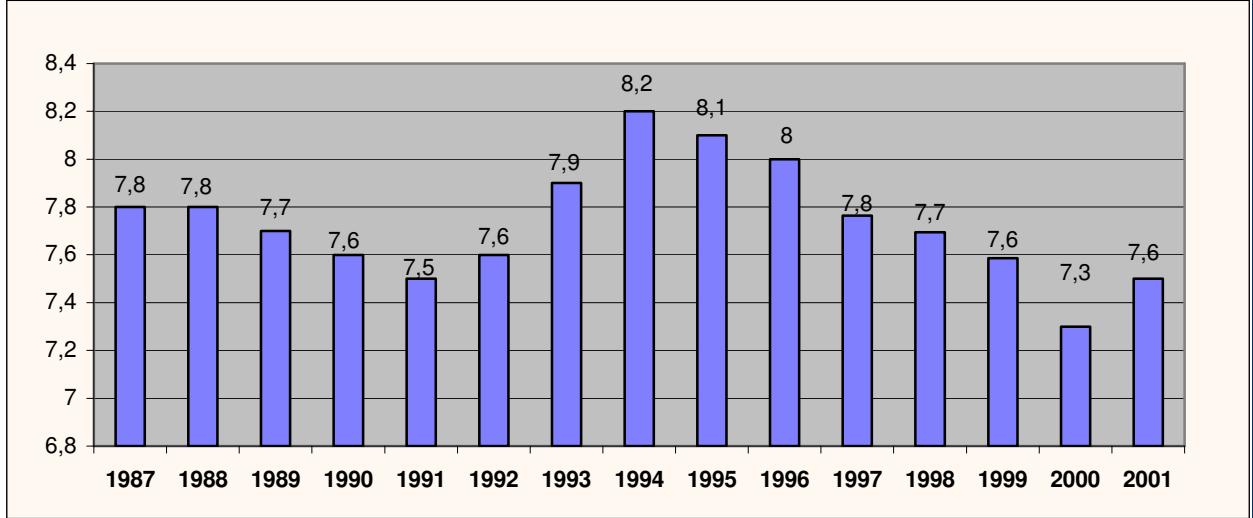
Genel Ekonomik Yapı

İzmir ilinin 1987–2001 yılları arasındaki GSYİH rakamları incelendiğinde, genel karakterin “sürekli yükselme” olduğunu söylemek mümkündür. Sürekli yükselme eğilimi, 1999 yılına kadar devam etmektedir.

1999 yılında ülkemizde yaşanan depremler, tüm ülkede olduğu gibi İzmir ekonomisini de olumsuz etkilemiş ve ekonomik küçülme yaşanmıştır.

2000 yılındaki büyüme ile yeniden yükseliş trendinin yakalanabileceği düşünülürken 2000 ve 2001 yılında arka arkaya yaşanan iki ekonomik kriz, bıraktığı derin izlerle birlikte küçülme getirmiştir.

⁴ Türkiye İstatistik Kurumu tarafından en son açıklanan Gayri Safi Yurtiçi Hâsılat rakamları 2001 yılına aittir.

Grafik 1. İzmir'in Türkiye GSYİH İçindeki Payı (1987 Sabit Fiyatlarıyla)

Kaynak: TÜİK Verileri

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere İzmir, 1987–2001 dönemi içerisinde Türkiye ekonomisinde % 7.3 ile % 8.2 arasında pay sahibi olmuştur.

Tablo 1. İktisadi Faaliyet Kolları İtibariyle İZMİR İli GSYİH Değerleri ve Türkiye GSYİH'sı İçindeki Payları (1987 Sabit Fiyatlarla)

İktisadi Faaliyet Kolu	İZMİR'in TÜRKİYE GSYİH'sı İçindeki Payı 2000 yılı (%)	İZMİR'in TÜRKİYE GSYİH'sı İçindeki Payı 2001 yılı (%)
TARIM	4.4	4.4
SANAYİ	9.0	8.2
İNŞAAT	5.8	5.1
TİCARET	6.4	8.0
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	6.5	7.6
MALİ KURULUŞLAR	5.5	6.9
KONUT SAHİPLİĞİ	9.7	7.7
SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	8.7	9.1
DEVLET HİZMETLERİ	5.9	6.1
İTHALAT VERGİSİ	15.6	15.8
TOPLAM GSYİH	7.3	7.6

Kaynak: TÜİK verilerine dayanarak hesaplanmıştır. İzafi Banka hesapları dahil değildir.

GSYİH'da İzmir, Türkiye'nin % 7,6'sına karşılık gelmektedir.

Kentin ekonomisi ağırlıklı olarak sanayi, ticaret, ulaştırma-haberleşme ve tarımsal faaliyetlerinden oluşmaktadır. % 30.5 sanayi, % 22.9 ticaret, % 13.5 ulaştırma-

haberleşme, % 7.8 tarımsal faaliyet yüzdeleri kentimizin ekonomik demografisini göz önüne sermektedir.

İzmir sanayisinde petrol ve kimyevi ürünler, metal, tekstil, makine, otomotiv ile gıda, tütün ve toprağa dayalı sanayi ön plana çıkmaktadır.

Kent ticaret hayatında gıda, inşaat, tekstil-konfeksiyon, ağaç-mobilya, kimya-plastik ve tarım ürünleri ticareti yaygın bir şekilde gözlenmektedir.

Tarım ve hayvancılıkta tütün, pamuk, incir, üzüm, zeytin ve zeytinyağı, sebze-meyve, balık ve hayvansal yan ürünler üretimi üst sıralardadır.

Toptan ve perakende ticaret boyutunun üst seviyelere çıktığı kentimizde toptan-perakende ticaret ve küçük çaplı üretimler Kemeraltı, Karşıyaka Çarşısı, Sanayi Siteleri, Züccaciyeciler Çarşısı, Mimar Kemalettin Moda Merkezi, Manifaturacılar Çarşısı, Gıda Çarşısı, İnşaatçılar Çarşısı, Hırdavatçılar Çarşısı, Ayakkabıcılar Sitesi, Oto Galeri, Semt Çarşıları (Hatay, Bornova, Güzelyalı, Balçova, Buca, Şirinyer, Narlıdere), Karabağlar Mobilyacılar Çarşısı vb. çarşı ve sitelerinde gerçekleşmektedir.

Bunların dışında kent çeperlerinde konumlanmış hipermarket ve alış-veriş merkezleri ticari hayatımıza yeni boyut getirmiş, İzmir halkına da alış-veriş ve eğlence konusunda yeni alışkanlıklar kazandırmıştır.

Kentimizde yaklaşık 290.000 esnaf, 69.000 ticari işletme ve 6.000 sanayi tesisi mevcuttur.

Tablo 2. Vergi Gelirleri İçinde İzmir'in Payı

	<i>İZMİR</i>	<i>TÜRKİYE</i>	<i>İzmir'in Türkiye İçindeki Payı</i>
<i>2002</i>	3.7 Milyar YTL	59.6 Milyar YTL	% 6.2
<i>2003</i>	6.4 Milyar YTL	84.3 Milyar YTL	% 7.6
<i>2004</i>	8 Milyar YTL	90.1 Milyar YTL	% 8.9
<i>2005</i>	10 Milyar YTL	106.9 Milyar YTL	% 9.3

Kaynak: Muhasebat Genel Müdürlüğü

İzmir 2002 yılında 3,7 Milyar YTL, 2003 yılında 6.4 Milyar YTL ve 2004 yılında 8 Milyar YTL vergi ödemiştir. İzmir 2004 yılında Türkiye vergi gelirlerinin % 8,9'unu sağlarken 2005 yılı için bu oran % 9.3 olarak gerçekleşmiştir. İzmir'de 2005 yılı için tahakkuk eden vergilerin tahsil oranı % 92.3'tür.

İzmir'in vergi gelirlerine yaptığı katkıda görülen artış eğilimi 2006 yılında da sürmektedir. Ocak 2006'daki 1.1 Milyarlık katkı ile İzmir, toplam tahsil edilen vergi gelirleri içindeki payını yüzde 11.1'e yükseltmiştir.

İzmir genelinde 2006 Ocak itibarıyla faal vergi mükellefi sayısı, tüm vergi türlerinde toplamda yaklaşık 573 bindir.

Tablo 3. İzmir'deki Vergi Mükelleflerinin Dağılımı

MÜKELLEFİYET TÜRÜ	İZMİR	TÜRKİYE	İZMİR'İN PAYI (%)
Gelir Vergisi Faal Mükellefi	120.256	1.699.764	7,1
Gelir Stopaj Vergisi Faal Mükellefi	163.243	2.144.479	7,6
G.M.S.İ. Faal Mükellefi	50.026	574.446	8,7
Basit Usulde Vergilendirilen Gelir Vergisi Faal Mükellefi	33.833	789.618	4,3
Kurumlar Vergisi Faal Mükellefi	47.159	592.987	8,0
Katma Değer Vergisi Faal Mükellefi	158.110	2.176.341	7,3
TOPLAM	572.627	7.977.635	7,2

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı

Dış Ticaret Yapısı

Dış ticaretin önemli merkezlerinden bir tanesi olan kentimiz, 2001 yılında 5.8 Milyar Dolarlık ihracat yaparken 2002 yılında 7.1 Milyar Dolar ihracat gerçekleştirmiştir.

Bu rakam 2003 yılında % 27,1'lik artışla 9.1 Milyar Dolara çıkmış ve İzmir, ülke ihracatının % 19.5'ini sağlamıştır.

İzmir ihracatının ülke içindeki payı 2004 yılında görece olarak azalsa da 2.1 Milyar Dolar ile % 23 oranında artış göstermiştir.

İthalat da benzer bir seyir izlemiş, 2.9 Milyar Dolar ve % 33 oranında artmıştır.

2005 yılında ise ihracat yaklaşık 1.5 Milyar Dolar ve yüzde 13.5, ithalat 3.1 Milyar Dolar ve yüzde 26.8 artış göstermiştir.

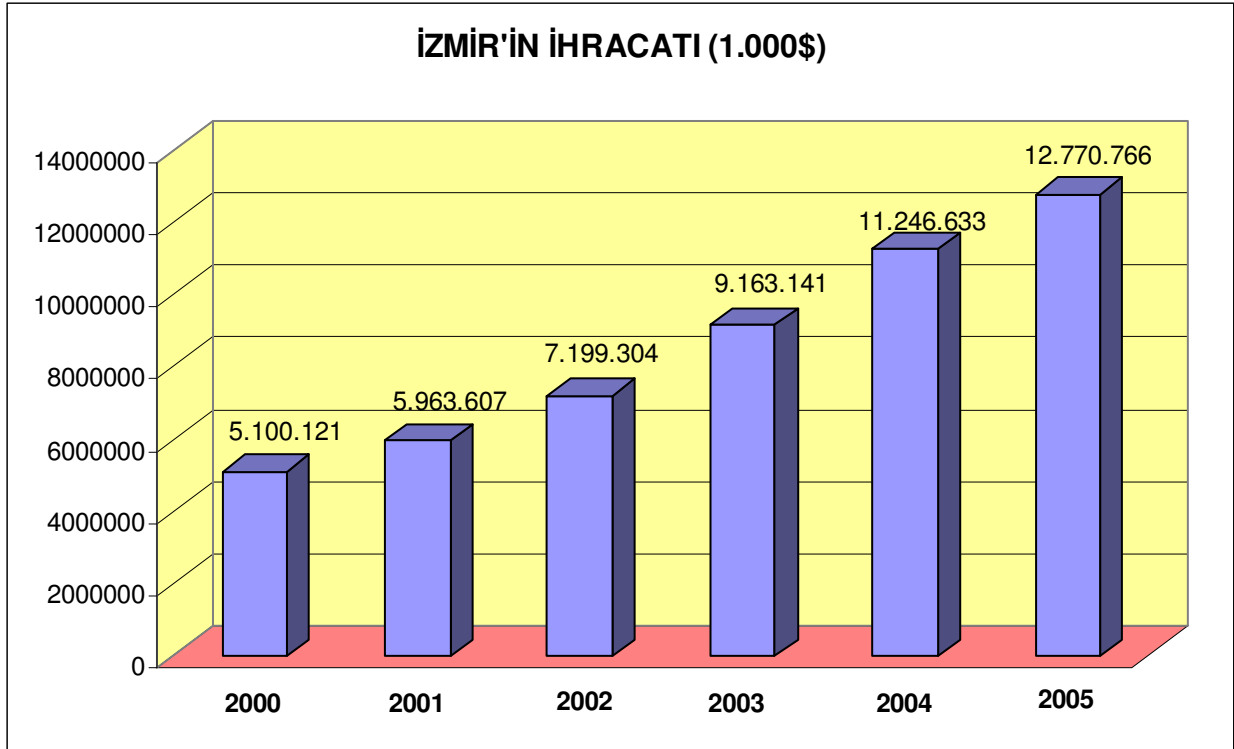
2005 yılında İzmir, 12.770.766.800 Dolar ihracat ve 14.590.049.463 Dolar ithalat gerçekleştirmiştir.

Tablo 4. Dış Ticaret İçinde İzmir'in Payı (Milyar \$)

	İZMİR			TÜRKİYE			İzmir'in Türkiye İçindeki Payı		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
İHRACAT	9,1	11,2	12,8	47,0	62,7	73,2	% 19,5	% 17,9	% 17,4
İTHALAT	8,6	11,5	14,6	68,9	97,1	116,3	% 12,5	% 11,8	% 12,5
DIŞ TİCARET DENGESİ	0,5	-0,3	-1,8	-21,9	-34,4	-43,1	-	-	-
İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI	% 106,4	% 97,6	% 87,5	% 68,2	% 64,6	% 63	-	-	-

Kaynak: TÜİK Verileri

İzmir'den sebze-meyve, konserve, kuru gıda, içecek, hayvansal yan ürünler, deri, balık, tütün gibi tarımsal ürünlerin yanında tekstil-konfeksiyon ürünleri (iç-dış giyim), ev tekstili (havlu, bornoz vb.) deri ürünleri, çanta, ayakkabı, iplik-dokuma, mücevher, halı, yer kaplaması, kağıt ürünleri, ağaç ürünleri, mobilya, kapı ve pencere, metal ürünler, mermer, granit, seramik, madeni ve kimyevi maddeler, otomotiv yedek parça ve yan sanayi ürünleri, mekanik cihazlar, elektrik-elektronik cihazlar, (tv, monitör, kesintisiz güç kaynağı vb.), beyaz eşya ve hırdavat malzemeleri ihraç edilmektedir.

Grafik 2. İzmir İhracat Rakamları (Bin Dolar)

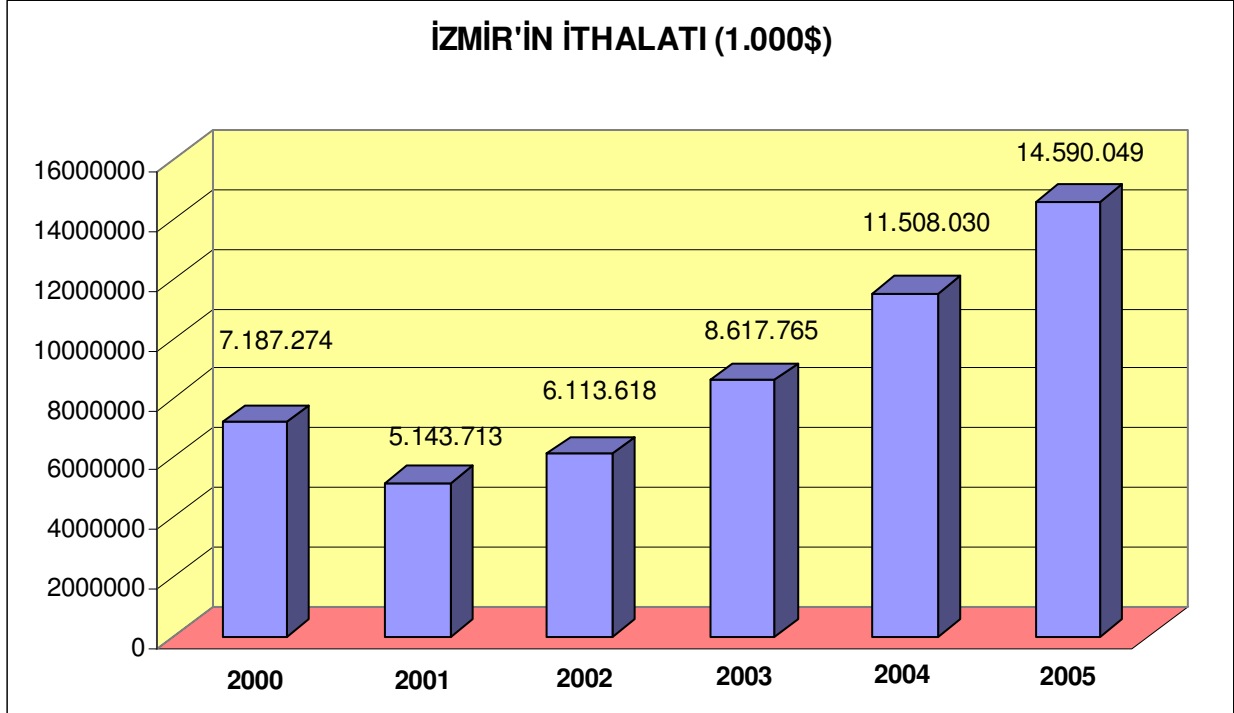
Kaynak: TÜİK Verileri

Tablo 5. İzmir'den İhraç Edilen Ürünlerin İl İhracatı İçindeki Payları

Tarım Ürünleri ve Gıda	23,4
Tekstil Ürünleri ve Hammaddesi	19,4
Elektrik, Elektronik, Makine ve Teçhizat	15,9
Maden-Metal	12,2
Taşıt	9,3
Kimyevi Ürünler (Mineral yağlar ve yakıtlar dahil)	7,5
Toprak	6,3
Deri Ürünleri	2,5

Kaynak: TÜİK Verileri

2001 yılında 5.1 Milyar Dolar tutarında ithalat yapan İzmir 2002 yılında 6.1 Milyar Dolar tutarında ithalat gerçekleştirmiştir. Bu rakam 2003 yılında % 40.6 artışla 8.6 Milyar Dolar olmuştur. 2004 yılında yapılan ithalat 11.5 Milyar ve 2005 yılında ise 14.6 Milyar Dolar tutarındadır.

Grafik3. İzmir İthalat Rakamları (Bin Dolar)

Kaynak: TÜİK Verileri

İthal edilen ürünler arasında ise tohum, ilaç, kimyevi maddeler, pvc, plastik, iplik, sentetik ürünler, metal ürünleri, petrol ürünleri, plastik ve diğer maddeden mobilyalar, cam eşyalar, tıbbi malzeme, matbaa ve dokuma makineleri, mekanik cihazlar, hırdavat, vida, civata, mücevher, tüketim ürünleri, optik cihazlar, teknolojik ürünler, telekomünikasyon cihazları, otomotiv ve yan sanayi ürünleri yer almaktadır.

Tablo 6. İzmir'e İthal Edilen Ürünlerin İli İthalatı İçindeki Payları

Kimyevi Ürünler (Mineral yakıtlar ve yağlar dahil)	42,8
Elektrik, Elektronik, Makine ve Teçhizat	25,3
Maden-Metal	8,7
Tarım Ürünleri ve Gıda	7,0
Tekstil Ürünleri ve Hammaddesi	5,2
Taşıtlar	3,3
Deri Ürünleri	2,0

Kaynak: TÜİK Verileri

Ülkemiz dış ticarete açık verirken İzmir; 2002 yılında 1 Milyar Dolar, 2003 yılında 553 Milyon Dolar ihracat fazlası vermiş, ihracatın ithalatı karşılama oranı 2003 yılı için % 106.4 seviyelerine erişmiştir.

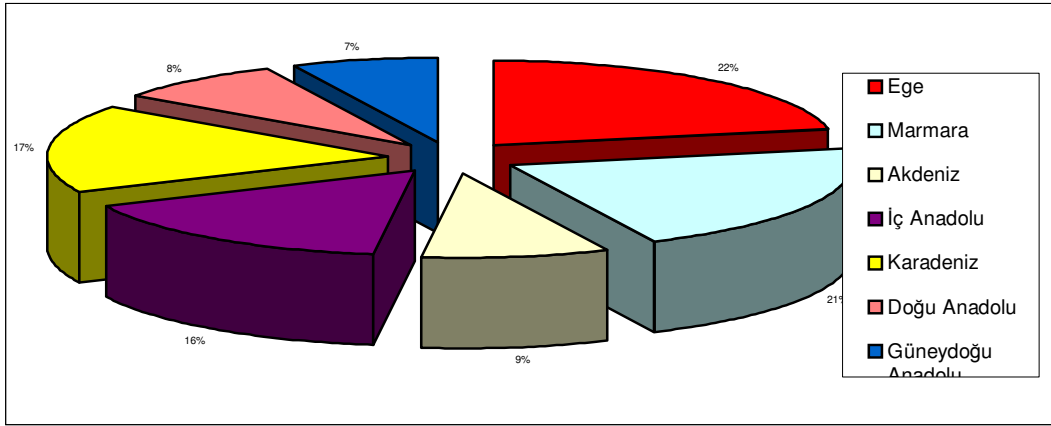
2004 yılında İzmir'de ihracatın ithalatı karşılama oranı % 98 olurken 2005'te bu oran % 87.5 olarak gerçekleşmiştir.

Planlı Sanayileşme

İzmir, verimli havzalarını sanayi tesislerinin atıklarına teslim etmemek amacıyla planlı ve çevreye duyarlı bir sanayileşme politikası izlemektedir. Sanayi faaliyetlerinin bir plan dahilinde gerçekleşmesi ve sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde, Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) kurma hamlesi içerisinde.

Böylelikle İzmir, kent merkezi dışında oluşturduğu OSB'leri ile sanayi faaliyetlerinin mekânsal organizasyonunu gerçekleştirmekte, sanayiye hammadde girdisi yaratan verimli havzalarının endüstriyel atıklar ile kirlenmesini engellemektedir.

Grafik 4.Bölgeler İtibariyle Türkiye'deki OSB Oranları

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Yüzde 22'lik oran ile Türkiye'nin en fazla OSB'sine sahip olan Ege Bölgesindeki OSB'lerin yaklaşık 1/3'ü İzmir'de konumlanmaktadır.

Ege Bölgesinde kurulma aşamasında veya faaliyet halinde olan toplam 56 OSB'nin 19 tanesi İzmir'dedir.

İzmir'deki OSB'lerden bir tanesinin Endüstri Bölgesi ilan edilmesi hususunda çalışmalar yapılmaktadır.

İleri teknolojiyi yaratma, dışa bağımlılıktan kurtulma ve küresel rekabette marka sahibi olabilmenin şartlarından biri de teknoparklardır. 2001 yılı temmuz ayında yürürlüğe giren "Teknoloji Bölgeleri Kanunu" ile teknoparkların oluşturulması bir devlet politikası haline gelmiştir.

Bu konuda da Valilik koordinatörlüğünde teknoloji geliştirme bölgesi oluşturma çalışmaları yürütülmüş ve Urla'da Yüksek Teknoloji Enstitüsü kampusu içinde yaklaşık 200 ha.'lık bir alan üzerine Teknopark kurulmuştur.

Devlet imkânlarının yanı sıra yerel girişimcilerinin de katkıda bulunduğu teknopark oluşumları sayesinde İzmir ve hinterlandı; Fuar, Organize Sanayi Bölgesi, Serbest Bölge, Liman ve Teknopark bileşkelerini tamamlamıştır.

OSB'lerin devamı niteliğinde olan küçük çaplı imalathane, tamirhane ve ticarethanelerin toplu bir şekilde bir arada bulunduğu, kent merkezleri dışında yer alan, faaliyetlerin planlı mekanlarda sağlıklı ve genelde ihtisaslaşmış bir şekilde gerçekleşmesine olanak sağlayan Küçük Sanayi Siteleri (KSS), hem iş kollarının daha rahat faaliyetlerini sürdürmesini sağlamakta, hem de kentin mekansal organizasyonunda ve kent estetiğinde problem çıkartmamaktadırlar.

Kentimiz KSS yönünden de zengin bir görünüm vermektedir. İlimiz sınırları içerisinde Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'ne kayıtlı tamamlanan, yapımı devam eden ve yapılacak olan toplam 31 adet KSS bulunmaktadır.

OSB'ler dışında İzmir'de iki Serbest Bölge bulunmaktadır.

Ege Serbest Bölgesi (ESBAŞ)

Ege Serbest Bölgesi, ISO-9002 belgesine sahip olan ilk serbest bölgedir.

11.500'ün üzerinde bir istihdam rakamına ulaşılan serbest bölgede 1990'dan bugüne 19 milyar doları geçkin ticaret hacmine ulaşılmıştır.

Ege Serbest Bölgesi'nin 2004 yılında 3 Milyar 241 milyon dolar olan ticaret hacmi 2005 yılında 3 Milyar 766 milyon dolara ulaşmıştır.

Ege Serbest Bölgesi, önümüzdeki 10 yıl içinde 30.000 kişiye istihdam sağlamayı ve 5 milyar ABD Doları yıllık ticaret hacmine ulaşmayı hedeflemektedir.

Bölgedeki son durum;

- Faaliyet gösteren firma sayısı: 360
- İstihdam: 11.500 kişi
- 2005 Ticaret Hacmi: 3,7 milyar dolar
- Toplam Ticaret hacmi (1991–2005): yaklaşık 19 milyar dolar.

ESBAŞ; elektrik, su, telekomünikasyon, doğal gaz ve çöp toplama gibi belediye hizmetleri ile birlikte yükleme, boşaltma, ekipman kiralama, stok kontrol, inşaat, bakım-onarım, gümrük komisyonculuğu, faturalama ve liman ile ilgili geniş hizmet olanakları sunmaktadır.

İDESBAŞ İzmir-Menemen Serbest Bölgesi

İzmir Menemen Serbest Bölgesi 1998 yılında kurulmuş olup, 1.760.000 m²'lik bir büyüklüğe sahiptir.

189 adet yatırıma uygun parseli bulunan Serbest Bölgede ayakkabı, deri imalat ve satım, deri kimyasalları üretim, alım-satım, deri makineleri, konfeksiyon malzemeleri, deri yan ürünleri, deri tekstil, ham deri, halı ürünleri ağırlıklı olmak üzere inşaat ve otomotiv sektörleri bulunmaktadır.

Menemen Serbest Bölgesi'nde 2004 yılında 309 Milyon Dolar, 2005 yılında ise 315 Milyon Dolarlık ticaret yapılmıştır. Menemen Serbest Bölge'si 1.465 kişiye istihdam sağlamaktadır.

Bölgenin hedefi 500.000 Dolar ticaret hacmi ve 7.000 çalışana ulaşmaktır.

İDESBAŞ'ta yatırımcılara;

- Arazi, ofis, depo ve fabrika binası kiralama,
- Depolama, yükleme ve boşaltma, nakliye hizmetleri ve dağıtım hizmetleri,
- Ekipman ve eleman kiralama; elektrik, su hizmetleri,
- Güvenlik, itfaiye,
- Çöp toplama; gümrükten mal çekme,
- Stok kontrolü ve envanter raporlama; inşaat ve tadilat hizmetleri,
- Telekomünikasyon,
- Yemek servisi ve
- Sağlık hizmetleri

sunulmaktadır.

Bültenimizin Mayıs sayısında raporumuza kaldığı yerden devam edeceğiz ve;

- İzmir'de bulunan Organize Sanayi Bölgeleri,
- Ulaşım,
- Turizm,
- Enerji ve
- İlçeler,

konularını işleyeceğiz.